

1. İMANIN TEMEL İLKELERİ

İNCELEYELİM

İsnat, “bir hadis metnini nakleden ravileri rivayet sırasına göre zikretmek ve onu ilk söyleyenine ulaştırmak” diye tarif edilir. Ravi zinciri anlamındaki isnada bir örnek olması açısından yukarıdaki hadisin senedini inceleyiniz.

Sened bölümü

1- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ أَخْبَرَنَا أَبُو حَيَّانَ التَّيْمِيُّ عَنْ أَبِي زُرْعَةَ عَنْ
أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَارِزًا يَوْمًا لِلنَّاسِ فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ مَا الْإِيمَانُ
قَالَ: ”اَلْإِيمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللّٰهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَبِلِقَائِهِ وَرُسُلِهِ وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ “ قَالَ مَا الْإِسْلَامُ قَالَ
”اَلْإِسْلَامُ أَنْ تَعْبُدَ اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكَ بِهِ وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤَدِّيَ الزَّكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ“ قَالَ
مَا الْإِحْسَانُ قَالَ ” أَنْ تَعْبُدَ اللّٰهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ قَالَ مَتَى السَّاعَةُ قَالَ“ مَا
الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ وَسَأُخْبِرُكَ عَنْ أَشْرَاطِهَا إِذَا وَلَدَتْ الْأَمَةُ رَبَّهَا وَإِذَا تَطَاوَلَ رُعَاةُ
الْإِبِلِ الْبُهْمُ فِي الْبُنْيَانِ فِي خَمْسٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللّٰهُ ” ثُمَّ تَلَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ{إِنَّ اللّٰهَ
عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ... }“ الْآيَةَ. ثُمَّ أَدْبَرَ فَقَالَ رُدُّوهُ فَلَمْ يَرَوْا شَيْئًا فَقَالَ: ” هَذَا جِبْرِيلُ جَاءَ يُعَلِّمُ
النَّاسَ دِينَهُمْ .“

Metin Bölümü

BİLGİ KUTUSU

آمَنْتُ

Hadisin iman bölümünde zikredilen inanç esasları, klasik İslam kültürümüzde “Amentü” kavramı ile ifade edilmiştir. Bu anlamda Amentü, İslam dininin iman esaslarını ana hatlarıyla ifade eden terim olarak kabul edilir.

Bize Müsedded rivayet etti, dedi ki bize İsmail b. İbrahim rivayet etti, dedi ki bize Ebû Hayyân et-Teymî Ebû Zür'a'dan, o da Ebû Hureyre'den (r.a) haber verdi.

Ebu Hureyre (r.a) şöyle dedi: Bir gün Peygamber (s.a.v) sahabeden bir grubun yanına çıkageldi.

Derken Cebrail ona gelerek: "İman nedir?" dedi.

Peygamber (s.a.v): *"Allah'a, meleklerine, ona kavuşmaya, peygamberlerine inanman, dirilişe inanmandır."* buyurdu.

Cebrail (a.s.): "İslam nedir?" dedi.

Peygamber (s.a.v): *"Allah'a ibadet etmen ve ona şirk koşmaman, namaz kılman, farz kılınan zekâtı vermen, Ramazan orucu tutmandır."* buyurdu.

Cebrail (a.s.): "İhsan nedir?" dedi.

Peygamber (s.a.v): *"Allah'a, onu görüyormuşsun gibi ibadet etmendir, her ne kadar sen onu görmüyorsan da o seni görmektedir."* buyurdu.

Cebrail (a.s.): "Kıyamet ne zaman?" dedi.

Peygamber (s.a.v) şöyle cevap verdi: *"O konuda kendisine soru sorulan, sorandan daha bilgili değildir. Ben sana onun alametlerini haber vereceğim: O (kıyamet) kadın kölenin/cariyenin kendi efendisini doğurduğu (yani annelerin, kendilerine köle kadın muamelesi yapacak asi ve edepsiz çocuklar dünyaya getirdiği) ve yoksul, kimlik ve kişilikten mahrum deve çobanlarının binalar yapmakta birbirleriyle yarıştıkları zaman, beş şey var ki onları ancak Allah bilir."*

Sonra Peygamber (s.a.v) şu ayetleri okudu: **"Kıyamet vakti hakkındaki bilgi, ancak Allah'ın katındadır. Yağmuru o yağdırır, rahimlerde olanı o bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilemez. Yine hiç kimse nerede öleceğini bilemez. Şüphesiz Allah, her şeyi bilendir, her şeyden haberdardır."**[1] Sonra Cebrail (a.s.) oradan ayrıldı. Peygamber (s.a.v), *"Onu çağırın (getirin)."* dedi ama onlar hiçbir şey görmediler.

Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: *"O Cebrail'dir, insanlara dinlerini öğretmek üzere geldi."*[2]

ARAŞTIRALIM

Bazı hadisler içeriği açısından veya söylenmesine sebep olan olay ya da sahabe açısından özel bir isimle zikredilir. Cibril hadisi de bunlardan biridir.

Siz de bu şekilde özel bir isimle anılan hadisleri araştırınız.

AÇIKLAYALIM

Birinci ünitede geçtiği gibi, Kur'an-sünnet ilişkisi çerçevesinde Hz. Peygamber (s.a.v) ve sünnetinin te'kîd-te'yid (pekiştirmek ve desteklemek), tebyin (açıklamak), teşri (hüküm ortaya koymak ve düzenleme yapmak) ve tatbik (uygulama) olmak üzere dört görevi, işlevi vardır.

Cibril hadisi ile aşağıdaki ayet arasındaki ilişkinin, sünnetin hangi işlevine işaret ettiğini açıklayınız.

"Peygamber, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti; müminler de (iman ettiler). Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler..."

(Bakara suresi, 285. ayet.)

1 Lokmân suresi, 34. ayet.
2 Buhârî, İman, 1; Müslim, İman, 1.

2- عَنْ عُثْمَانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ."

Osman b. Affân'dan (r.a) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: *"Kim, lâ ilâhe illallâh deyip Allah'tan başka bir ilah olmadığını bilerek ölürse cennete girer."*[3]

3- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " جَدِّدُوا إِيمَانَكُمْ " قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَكَيْفَ نُجَدِّدُ إِيمَانَنَا قَالَ: " أَكْثِرُوا مِنْ قَوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ ."

Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: *"İmanınızı yenileyin."* Denildi ki "İmanımızı nasıl yenileyeceğiz ya Rasûlallah?" O da şöyle buyurdu: "*Lâ ilahe illallah sözünü çok söyleyin!*[4]"

Açıklama

Ebû Hureyre (r.a), Ömer b. el-Hattâb (r.a), Abdullah b. Ömer (r.a), Ebû Zerr (r.a), Enes b. Mâlik (r.a), İbn Mes'ûd (r.a), İbn Abbâs (r.a), Cerîr b. Abdillah el-Becelî (r.a) gibi sahabe ravilerden gelen Cibril hadisi manen mütevatir kabul edilir.

"Nerede olursanız olun O (Allah) sizinle beraberdir."
(Hadîd Suresi, 4. ayet.)

Bu hadiste, vahiy meleği Cebrail'in (a.s.) önce sorup sonra cevabını onayladığı iman, İslam ve ihsanın tarifi, bizzat Peygamberimiz (s.a.v) tarafından yapılır. Kelime ve kavram olarak iman ile İslam'ın birbirinden farklı olup olmadığına dair kaynaklarda tartışmalar görülmekle birlikte çoğunluğu oluşturan ulemaya göre ikisi birbirlerinin yerine kullanılabilir.

"Lâ ilâhe illallah Muhammedün Rasûlullah (Allah'tan başka ilah yoktur; Muhammed, Allah'ın elçisidir.)" cümlesinden ibaret olan Kelime-i Tevhid, imanın temel ilkelerini özetler. İmanın sözlü ifadesi olan Kelime-i Tevhid (Allah'ın birliği ve Rasûl-i Ekrem'in nübüvveti), insanın iç dünyasını dışarıya yansıtır ve onun inancına tanıklık eder. Bu yüzden İslam dinine girmek isteyen kimsenin, her şeyden önce içerik olarak Kelime-i Tevhid ile Kelime-i Şehadeti kabul etmesi (ikrar ve tasdik) gerekir. Ancak dinin özünü oluşturan Kelime-i Tevhidin anlamını içtenlikle benimsemek çok önemlidir. Zira "içtenlik ve şüpheden uzak olarak bilmek" anlamındaki ihlas ve yakin ile Kelime-i Tevhidi söylemek; itikadi, amelî ve ahlaki hükümlere inanmakla yetinmeyip onların gereklerini yerine getirmeyi ifade eder.

3 Müslim, İman, 43.
4 Ahmed b. Hanbel, II, 359.

DEĞERLENDİRELİM

Kelime-i tevhid ile 'Lâ ilâhe illallah Muhammedün Rasûlullah' cümlesi kastedilir. Söz konusu hadisin doğru anlaşılması için Hz. Peygamber'in (s.a.v) muhataplarının Müslümanlar olduğu ve bu tür müjdelerin de Müslümanlar'ı ilgilendirdiği gerçeği unutulmamalıdır. Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayet Rasûl-i Ekrem'e (s.a.v) iman edip itaat etmeyi emretmektedir:

"Kim Allah'a ve Rasûlüne iman etmezse şüphesiz ki biz, kâfirler için çılgın/alevli bir ateş hazırlamışızdır."

(Fetih suresi, 13. ayet.)

"...Allah'a ve Rasûlüne itaat eden, en büyük kurtuluşa ermiştir."

(Ahzâb suresi, 71. ayet.)

Ayrıca Âl-i İmrân 3/32, Nisâ 4/13-14 ve 150-151, Enfâl 8/13, Nûr 24/51, Ahzâb 33/36 gibi ayetler de bu konuya dikkat çekmektedir.

"Lâ ilâhe illallâh"
"Allah'tan başka ilâh yoktur"

Yüce Rabbimiz, Bakara suresinin ilk beş ayetinde, Kur'an'ı kendilerine bir rehber olarak gönderdiği müttaki (görev ve sorumluluk bilincine sahip) kullarını şöyle tanıtır:

"Onlar gayba iman ederler, namazı kılarlar, kendilerine verdiklerimizden hayra harcarlar. Sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler, ahirete kesin olarak inanırlar. Rablerinden gelen doğru yol üzerinde olanlar ancak onlardır ve kurtuluşa erenler de yalnızca onlardır."[5] Bu ayette geçen gayb alemine iman, aslında bir bütün olarak İslam'ı kapsar.

NOT EDELİM

"İman içerikli hadislerde genellikle üç hususa dikkat çekilir."

Allah'a imanın ilk aşaması kalp ile tasdiktir. İkinci aşama dil ile ikrar, üçüncü aşama ise imanın gereklerini yerine getirmek yani imana uygun yaşamaktır. Hadislerde vurgulanan 'kâmil iman' ancak bu aşamaların beraber olmasıyla oluşur.

Ayrıca Rasûlullah (s.a.v), imanın yenilenip güçlü ve etkili olması için çeşitli dua ve zikirler de tavsiye etmiştir.

İman bir bütündür. Parçalanma (tecezzi) kabul etmez. Söz konusu iman esaslarından birine dahi inanmayan kimse mümin olamaz. İman ve tevhidin korunması, her türlü şüpheden ve şirke düşmekten uzak durmakla mümkündür. Yüce Yaratıcı ile alakasını kesen insan mutlaka sapar ve hem kendini hem de içinde yaşadığı toplumu tüketir. Yüce Rabbimiz şöyle buyurur: **"Ey iman edenler! Allah'a, Peygamber'ine, Peygamber'ine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr eden kimse iyice sapıtmıştır."**[6]

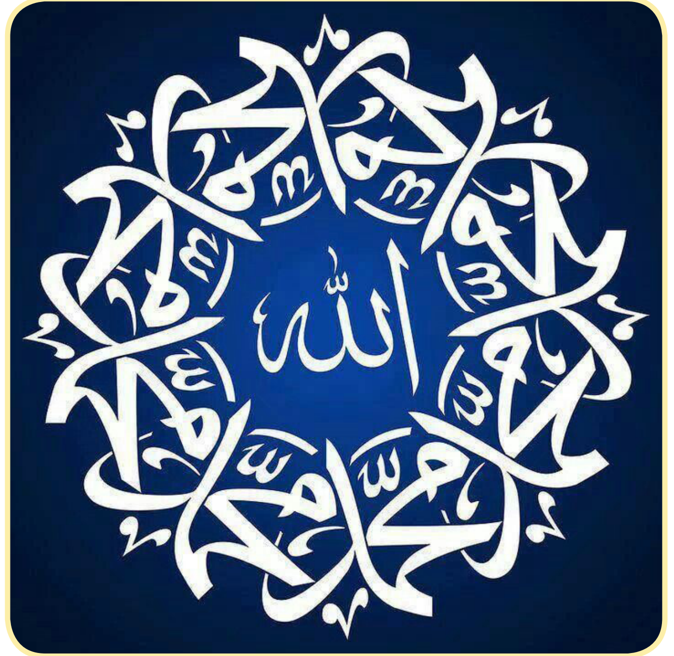
5 Bakara suresi, 3-5. ayetler.
6 Nisâ suresi, 136. ayet.

BİLGİ KUTUSU

İman yenilemek ölüm döşeğinde son demlerini yaşayan kimselere telkin edileceği gibi sağlık ve afiyetle geçirilen normal zamanlarda da yapılmalıdır.

Cibril hadisinin bazı sahih tariklerinde "bir de hayır ve şerriyle kadere inanman" ve "güç ve imkân bulduğunda Beytullah'ı haccetmen" cümleleri vardır. Hadis metninde iman esaslarını belli bir rakamla sınırlamaktan ziyade, eğitim ve öğretimde kolaylık sağlama amacına yönelik bir üslup söz konusudur. Nitekim İmâm-ı Azam Ebû Hanîfe, kendisine nisbet edilen el-Fıkhu'l-Ebsat adlı eserinde "İman nedir?" sorusuna şu cevabı verir:

"İman; Allah'tan başka ilah olmadığına, O'nun noksan sıfatlardan münezzeh olduğuna ve ortağı bulunmadığına, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, cennetine, cehennemine, kıyamete, hayır ve şerrine, hiçbir kimseye kendi amelini yaratma gücünün verilmediğine, her insanın bir kaderinin olduğuna ve yaratıldığı neticeye ulaşacağına şehadet etmek ve bunları kalben tasdik edip dil ile ikrar etmektir."

Allah / Muhammed

Hadisin sonunda yer alan "O Cebrail'dir, insanlara dinlerini öğretmek üzere geldi." cümlesiyle dinin iman, İslam ve ihsan, yani inanç, amel ve ahlak gibi üç temel unsurdan oluştuğu, amelden ve ahlaktan yoksun bir dinin olamayacağı vurgulanır.

İlk bakışta "lâ ilâhe illallâh" diyen kimsenin cennete gireceğini bildiren hadis, salih amel olmaksızın sırf iman ile yetinerek ahiret saadetine erişilebileceği izlenimini verir. Ancak bu hadisin, ihlas ve yakin kayıtlarının bulunduğu diğer hadislerle birlikte düşünülmesi gerekir. Yani Kelime-i Tevhidin genel olarak zikredildiği hadisler cennete girebilmek için iman ile birlikte ihlas ve sıdkın (sadâkât) olması gerektiğini bildiren hadisler gibi anlaşılmalıdır. Nitekim İbn Şihâb ez-Zührî, "Kim, lâ ilâhe illallah derse cennete girer." hadisi kendisine sorulduğunda bu durumun henüz farzların, emir ve yasakların söz konusu olmadığı İslam'ın ilk yılları için geçerli olduğunu söylemiştir.

BİLGİ KUTUSU

اَلْيَقِينُ Yakin, kesinlik derecesinde kabul edilen, sağlam ve güvenilir bilgi demektir. Bir Müslüman'ın yakin bilgiye ulaşması, iman ve ibadetteki samimiyetine bağlıdır.

Yakinin üç mertebesi vardır:

- عِلْمُ الْيَقِينِ İlme'l-yakin, bilgi derecesindeki kesinliktir. Okuyarak, düşünerek, duyarak öğrenilir.
- عَيْنُ الْيَقِينِ Ayne'l-yakin, görerek ve gözlem yaparak öğrenilen bilgidir.
- حَقُّ الْيَقِينِ Hakka'l-yakin, bilme ve görmenin yanında bizzat olayın içinde olarak ulaşılan bilgidir.

Bu demektir ki ihlas yani dini Allah'a özgü kılma düşüncesi ve hayata geçirme endişesi olmayan bir iman anlayışı yeterli değildir. İhlas, haramdan kaçınıp salih amel işlemeyi zorunlu kılar. Doğrusu umursanmayan günahların giderek küfür ve dalalete götürme riski vardır. Bununla beraber, hadis âlimi Tirmizî'nin de belirttiği üzere günahları sebebiyle azap görseler de tevhit ehli cehennemde ebedî olarak kalmayıp cennete gireceklerdir.

7 Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1; Müslim, İmâret, 155; Ebû Dâvûd, Talâk, 11; Tirmizî, Fezâilü'l-Cihâd, 16; Nesâî, Tahâret, 60; İbn Mâce, Zühd, 26.
8 Buhârî, Rikak, 36; Müslim, Zühd, 47-48; Tirmizî, Zühd, 48; İbn Mâce, Zühd, 21. Hadisin senedi Müslim'e aittir. Buhârî, hadisi Cündeb b. Abdullah'dan rivayet eder.
9 Müslim, Birr, 34; Ahmed b. Hanbel, II, 539; İbn Mâce, Zühd, 9.